

БАЛКАНСКИ, Тодор

НИКОЛАЙ КОВАЧЕВ – УЧИТЕЛЯТ В НЕУЧИТЕЛНОТО ВРЕМЕ НА 2009 Г.

Този мемоар пиша по покана на Мария Ангелова-Атанасова. Пиша го със съзнанието на негов ученик – един от многото, създадени от него като български ономасти. Тук е мястото да посоча освен моето и на Мария Ангелова, още и имената на нашите състуденти и колеги – Цанка Константинова, Драгомир Лалчев, Нено Неделчев, Кирил Цанков, Недялка Иванова, Людвиг Селимски*, Пенка Радева... Само един от някогашните му възпитаници има наглостта да се обяви за ономаст самоук, който не се смятал от школата на проф. Ковачев, защото не бил в неговия кръжок по ономастика. Не бил в него, защото следвал руска филология, което обстоятелство му пречило да участва в тази университетска форма на допълнително обучение. Това направи в изказване по време на Кръгла маса по ономастика на тема „Език и общество“ (Пловдивски университет „П. Хилендарски“ – 27.11.2009 г.) ученикът на проф. Ковачев, сега доцент по общо езикознание в посоченото учебно заведение – Иван Чобанов¹.

* Като споменава и Л. С. сред преките ученици на проф. Н. Ковачев, авторът на този мемоар допуска известна неточност, но не грешка. Като асистент на Н. Ковачев, когото заварих в процедура за хабилитация като доцент, през 1965 и 1966 г. аз действително посещавах лекциите му по Увод в езикознанието – наред със студентите, по принцип на първия ред. В този смисъл е правилно да бъде считан и мисля, че имам право също така сам да се смятам и за негов ученик. Това важи особено много за полето на българската ономастика. (*Бел. ред. Л. С.*)

¹ Този самоопределил се за ономаст от собствената си школа пловдивски преподавател има следните трудове в нашата наука: хабилитационен труд върху съкратените лични имена (заглавието не ми е известно), който не получи сериозна препоръчителна оценка, нито беше публикуван като монография. По него излязоха статиите:

За първи път присъствам на такава демонстрация на неблагодарността! Бих я нарекъл агресивна неблагодарност, защото този доцент беше събрал група от люде с оскъдна библиография по ономастика, която излезе с декларация, че е против школата на професор Ковачев в ономастичната наука и че ономастичната наука в България започва просто от самите тях. Цяло щастие е, че в тази декларация липсват имената на най-известните български ономасти, които в България почти до един са ученици на проф. Ковачев!

Бях изненадан от апломба на участниците, които отричаха направеното от проф. Ковачев и от неговите следовници; бях потресен от тяхната биобиблиография на ономасти, срв. имената: биологът Васил Райнов, без нито един ред написано в тази наука (прочете извлечено от интернет съобщение за Секцията по приложна ономастика в ИБЕ²), Тодор Чобанов, археолог, който трябваше да ни запознае с пленарния си доклад на тема „Перспективи и проблеми на българската ономастика“³, асистент Борян Янев, който беше главен говорител на антиниколаковачевската линия на конференцията. Опираше се на авторитета си на ономаст върху книга, която още не беше излязла от печат⁴. Агитката се допълваше от

О старых именах болгар и поляков, в Balcanica posnaniensia IV, UAM, Poznań 1989; За българските собствени имена в преводите на полски език, Научни трудове, ПУ „П. Хилендарски“, 25, 1, 1987 – Филология; Собствените имена в речника на Н. Геров, п. т. 2, 5, 1983; Български мъжки лични имена, образувани от женски, п. т. 24, 1, 1885; Българските фамилни имена с архаични и диалектни корени, п. т. 24, 1, 1985; Българските фамилни имена, мотивирани от селищни имена, п. т. 22, 1, 1984; За съкращенията на женските сложни лични имена, п. т. 25, 1, 1987.

² В това сиромашко слово, българската ономастична наука започва от Йордан Заимов и от неговата аспирантка Анна Чолева. И нито дума за останалите ономасти, нито дума за школата на Т. Балкански, която се разви и осъществи именно в Института за български език, ръководен в момента от този случаен в българската лингвистика биолог?!

³ Т. Чобанов в момента беше заместник-министър на културата.

⁴ Тази книга, под надслов *Система на личните имена в български и немски език*, Пловдив, 2009, беше единственият труд, обявен за „върхът“ на българската ономастична наука от доц. Чобанов. Асистентът Янев му върна жеста, като обяви, че е ученик на доц. Чобанов, създаде най-значимото в българската антропониmia през последните години. Такова беше това невероятно салтомортале на манежа на т. нар. Кръгла маса по ономастика.

две отдавна просрочили сроковете за защита докторантки на Анна Чолева – единственият старши научен сътрудник на конференцията с най-бедната библиография между всички доценти в България⁵. Така тази тайнствена Кръгла маса (програмата, мястото и часа на провеждането ѝ бяха пазени в пълна тайна до самото ѝ навечерие!) обяви Анна Чолева за „вожд“, „научен ръководител“, модел за следване и пример за българското ономастично общество, което се самоафишира този ден, с други думи беше поставено в стила на познатото минало: „От днес няма проф. Ковачев, няма негова школа от учени в ономастиката. Тази

⁵ Ономастичната акробатика присъства с представянето на книгата, всъщност някогашната докторска дисертация на Анна Чолева-Димитрова, *Местните имена в Радомирско*, С., 2009, която беше обявена след труда на Борян Янев за единствената друга книга по ономастика, излязла пред десетилетието (срамежливо обаче беше спомената монографията на Лиляна Димитрова-Годорова *Местните имена в Поповско*). Така „огромният авторитет“ на Анна Чолева в ономастичната наука изхвърли зад борда, т. е. осъди на забравя пионерското дело на Мария Ангелова-Атанасова, която само за две години издаде цял корпус от книги като: *Местните имена от Пещерското краище* (на Т. Балкански и К. Цанков), *Топонимията на Казанлъшко* (на Ц. Константинова), *Местните имена в Дряновско* (на Н. Ковачев), *Местните имена в Ардинско* (на Г. Христов), *Местните имена в Брезнишко* (на В. Велев), *Местните имена в Луковитско* (на Н. Иванова) и др. Забравени бяха монографиите на Д. Михайлова (*Местните имена в Ботевградско*), на Ю. Петкова (*Топонимията на Новозагорска околия*), на Й. Еленин (*Топонимията на Дупнишко*), на Н. Павлова (*Топонимията на Чирпанско*), на Б. Кръстев (*Топонимията на Преславско*), на Т. Балкански (*Никополските власи, Трансилванските българи, Кавказките българи, Задкарпатските българи* – в съавт., *Българите в Румъния, Българският цар Ивайло в светлината на езиковата археология, Пазарджик и Пазарджишко в светлината на езиковата археология, На пусто пладне. Българите в руската империя и днес. Бележник на езиковия археолог, Местните имена в Чепинското краище* – в съавт., *Местните имена в Доспатското краище* – в съавт. и др., на М. Парзулова (*Кримските българи в светлината на езиковата археология; Нова Ивановка, Одеска област, в светлината на езиковата археология*), на В. Кондов (*Кортен и Кортенските колонии в Бесарабия*), на Алла Войникова (*Селища с българско население в Югозападния Буджак*), на В. Кондов (*Селища с българско население в Северозападния Буджак*)... В акробатичния номер беше „пропуснат“ и проф. Людвиг Селимски с неговото голямо и невероятно качествено ономастично творчество; сякаш не му признаха правото вече да се нарича български ономаст в Полша, където е престижен професор, и пр., и пр.

наука започва от нас!“. В такъв случай остава да организират едно огромно аутодафе за трудовете на именития учен и неговите ученици, щом сме в неучителното време от началото на ХХІ век.

Тук е мястото да посоча факта: Ономастичното общество на България е създадено от проф. Ковачев през юни 1989 г. и е реално до днес. Поздравих Кръглата маса от името на това общество, чийто временен председател в момента съм аз.

Наложи се да взема думата, да поискам да бъда включен в уважавания авторитетен състав на конференцията. Така посочих трудовете на проф. Ковачев и на всички ономасти, забравени от тях (забравен беше проф. Иван Дуриданов, да не говорим за Густав Вайганд, Константин Иречек, Любомир Милетич, Борис Симеонов, Константин Попов, Моско Москов и др). Непочтено беше противопоставяно името на проф. Йордан Заимов като аргумент, че трябва да се забрави името на проф. Николай Ковачев. Тогава се наложи да им припомня надслова на нашата книга с Кирил Цанков *Николай Ковачев. Доайен на българската ономастика*, В. Търново, 1996 г. Представих и огромния сборник „Ономастично и етнолингвистично пространство на езика“, в две части, С., 1996 г., с доклади от конференция в чест на проф. Ковачев.

Драги Читатели, да не помислите, че научната етика е реалност при такива „забраванковци“. Не, те не си посипаха главите с пепел! Просто направиха така, че с новото си виждане за рождената дата, началото на българската ономастика (в речника на Н. Геров е *тепегьозлък*) ме принудиха да напусна този „висок форум“, който вероятно е накарал уважаемият наш учител проф. Ковачев да се обърне в последното си място.

Много мислих кой от многото случаи на вече съвместния ни научен живот да приложа срещу езика на омразата и антиковачевското говорене на споменатата Кръгла маса. Сякаш най-подходящ е следният случай, отчасти разказан от К. Цанков (вж. сб. *Приатели на науката*, ВТ 2009, 19 с.). Беше 1996 г. С Кирил Цанков, Неда Павлова и Мария Атанасова замислихме да проведем Първата международна ономастична конференция, която посветихме на проф. Н. Ковачев. Както казах, с К.

Цанков съставихме биобиблиографията *Н. Ковачев, доайен на българската ономастика*, която излезе в отделна брошура. Участниците в конференцията от България и от чужбина бяха повече от 100 като реалност, не като заявки. За да проведем такова мащабно научно начинание обаче, ни трябваше финансиране. Обърнахме се към фондация „Отворено общество”. С К. Цанков и Неда Павлова отидохме в централата на тази организация, която се помещаваше на площад „Славейков”. Намерихме и „връзка”. Там работеше дъщерята на нашата колежка Тинка Костова. Документацията подготви на английски език един много точен учен, също почитател на проф. Ковачев, а именно Ангел Пачев. Подадохме документите. На излизане „нашата връзка” ни задържа, за да ни каже неофициално: ”Не се надявайте на спонсориране. Никой не знае нито за проф. Балкански, нито за проф. Ковачев. Няма да ви обърнат внимание!” Едва ли тази реч ни остави някаква надежда. След известно време, около 15 дни, неочаквано ми позвъниха от канцеларията на Богдан Богданов, който тогава представляше българския филиал на „Отворено общество”. Речта беше повече от изненадваща. По памет най-общо гласеше: „Уважаеми господине, имаме съобщение от Централата (явно от САЩ?!). След направената проверка в Конгресната библиотека на Вашингтон се установи, че Вашето име и това на проф. Ковачев присъстват в Книгата на цитиранията. Предвид на това, както и на обстоятелството, че става въпрос за един от най-известните учени в българската лингвистика, Ви се отпускат 2500 долара. Елате да получите сумата.”

Необходимо ли е да обяснявам, че останах „с отворена уста”. Не бях чувал изобщо за някаква Книга на цитиранията към Конгресната библиотека във Вашингтон. Освен това исканата от нас сума беше ... 700 долара. Някаква предвидлива мисъл в „Отворено общество” ни отпусна пари в повече; с тях успяхме да се справим в условията на галопиращата тогава инфлация. Когато издадохме сборника, не остана и стотинка за превеждане към депозит.

Не случайно избрах този момент от моите спомени. Пиша ги не само за този сборник, посветен на проф. Ковачев, но и за моите мемоари, които подготвям под надслов „Познавах много хора и малко българи”. Проф. Ковачев е в пространството, ангажирано от втората част на надслова. Вероятно няма да ми стигне времето и усилията да създам

монографичен труд за проф. Ковачев в поредицата, предназначена за големите имена на българската лингвистика (срв. напр. Л. Крумова, *Ст. Младенов*, 1987 г., Вл. Мурдаров, *Любомир Милетич*, 1989 г., Т. Балкански и др., *Акад. Иван Дуриданов, доайен на българската лингвистика* и др.). Такъв труд трябва да бъде написан, ако не от учениците на проф. Ковачев, то поне от учениците на неговите ученици! И аз вярвам, че такова начинание ще бъде осъществено! **И се надявам, че бъдещият просопограф на Н. Ковачев няма да подмине този мемоар!**